RELAȚIA VICTIMĂ-AGRESOR: DE LA ȘTIINȚĂ SPRE POLITICI ȘI SERVICII VICTIMOLOGICE EFICIENTE

THE VICTIM-OFFENDER RELATIONSHIP: FROM SCIENCE TO EFFECTIVE VICTIMOLOGICAL POLICIES AND SERVICES

CZU: 343.988:343.541 DOI:10.5281/zenodo.6627934

Victoria SAMOILENCO,
Doctorandă, USM

Summary
This study is an argument for using the results of scientific research on the victim-offender relationship in development of victimological policy and victim support services. The aim is to identify the need for such studies in the Republic of Moldova and to assess the possible impact on the improvement of victim policy in the first place, and secondly, on the victim assistance services, which are precarious and do not correspond with international standards. In the end, it was concluded that the victimological study, particularly the victim-offender relationship, does not have strong roots in the Republic of Moldova and must be developed because many practical problems will be solved in this way.
Keywords: *victim-offender relationship, victimological policies, victimology, victimological prevention, victimological protection (victim assistance), penal couple*

În Republica Moldova, politica victimologică și serviciul victimologic nu se aliniază standardelor existente la nivel internațional, chiar dacă aparent, există un fundament juridic de prevenție și protecție victimologică care integrează atât acte normative naționale precum Codul Penal, Codul de Procedură Penală, Legea cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor, etc., cât și acte normative de drept internațional precum Declarația Universală a Drepturilor Omului, Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, etc. Existența acestor acte nu presupune că avem o bună bază legislativă capabilă să reducă riscul victimizării. Mai mult de atât, „sunt încă necesare eforturi pentru a trece de la măsuri de iure la măsuri de facto", pentru prevenirea și, eventual, eliminarea unor flageluri infracționale, cum ar fi spre exemplu infracțiunile ce pornesc de la violența în bază de gen, cu alte cuvinte, nu doar vidul legislativ în domeniul prevenirii victimizării și protecției victimelor constituie o problemă, dar și faptul că „voința politică și capacitatea de a pune în aplicare legile existente sunt limitate" [6, pag.8].

Într-adevăr, o problemă a politicii victimologice în Republica Moldova, pe lângă aspectul ei lacunar, îl mai constituie și faptul că se lasă greu implementată. Spre exemplu, „uneori politicile pentru contracararea violenței în familie există pe hârtie dar nu sunt implementate în situațiile când victimele nu sunt identificate, și astfel, ele nu beneficiază de serviciile de asistență și protecție adecvate iar cauzele neidentificării pot fi, pe lângă faptul că ele singure nu se autoidentifică, capaci-

tăţile profesionale limitate sau influenţa atitudinilor stereotipizate a specialiştilor şi membrilor comunităţii" [11, pag.6]. Pentru astfel de situaţii, Gheorghe Gladchi susţine că este necesar „de format specialişti în domeniul prevenirii victimologice" [8, pag.76], cu alte cuvinte, a apărut necesitatea de a dezvolta competenţa victimologică la cadrele poliţieneşti.

Evident, atât dezvoltarea serviciilor victimologice, adecvarea politicii victimologice la standardele internaţionale, formarea competenţei victimologice la cadrele din domeniul poliţienesc, de care depinde aplicarea de facto a politicii victimologice, nu ar fi posibilă fără a da sens studiilor ştiinţifice din domeniul victimologiei, care studiază relaţia victimă-agresor şi rolul victimei la actul infracţional, înţeles ca act de victimizare. Din păcate, după cum afirmă acelaşi Gh. Gladchi „victimologia nu a prins încă rădăcini viguroase în mediul ştiinţifico-juridic din ţara noastră" [8, pag.75]. Viitorul politicii victimologice şi a servicului victimologic în ţara noastră, plin de lacune dacă analizăm Legea cu privire la reabilitarea victimelor infracţiunilor [3], depinde de traseul pe care îl vor avea cercetările ştiinţifice cu privire la relaţia victimă-agresor.

Este bine ştiut faptul că în lipsa unor studii victimologice, „sistemul de justiţie în Republica Moldova se orientează, în mod prioritar, spre reacţia socială faţă de infracţiunile şi infractorii care le-au comis şi mai puţin ia în considerare necesităţile şi interesele părţii vătămate" [9, pag.93]. Cu atât mai mult nu se mizează pe ideea de justiţie restaurativă, care să i-a în calcul vindecarea relaţiei victimă-agresor şi resocializarea ambelor părţi din care este format cuplul penal. Totuşi, aceasta reprezintă o realitate care trebuie depăşită deoarece flagelul criminal nu poate fi stopat acţionând doar unilateral, sau mai nou, pentru că s-a constatat că „vinovăţia victimei reprezintă una din verigile sistemului cauzal al infracţiunii" [5, pag.333] iar cercetarea victimologică, axată pe studiul relaţiei victimă-agresor, „reprezintă cheia soluţionării cauzalităţii criminalităţii şi clarificării mecanismului comportamentului infracţional" [7, pag.29]. O bună parte din elementele subiective din care este constituită vinovăţia victimei şi care declanşează mecanismul actului infracţional în interacţiune cu elementele subiective ce constituie vinovăţia infractorului, reprezintă de facto, nişte probleme ce necesită profilaxie, fapt care trebuie luat în consideraţie de către autorităţile statului învederea adoptării unei politici victimologice coerente şi a dezvoltării unor servicii victimologice adecvate, raportate la riscurile şi necesităţile victimelor.

Ideea de a studia mai aprofundat relaţia victimă-agresor şi de a da acestor studii sens prin revizuirea politicii victimologice dar şi prin dezvoltarea unui serviciu victimologic eficient este cu atât mai oportună cu cât însăşi „legislaţia penală şi procesual-penală a Republicii Moldova acordă insuficientă atenţie interacţiunii dintre infractor şi victimă care a generat apariţia actului infracţional" [4, pag.134-135]. Mai mult de atât, relaţia vicitmă-agresor în legislaţia penală şi procesuală este reflectată într-o asemenea manieră încât să atragă consecinţe juridice preponderent pentru infractor, şi mai puţin pentru victimă, spre exemplu atitudinea provo-

cătoare a victimei este determinantă la stabilirea unor circumstanţe atenuante [1, art.76, al.1, lit.„g”], dimpotrivă, relaţia de rudenie dintre victimă şi agresor este relevantă în cazul unor infracţiuni, determinând calificarea nu în baza componenţei de bază dar în baza componenţei cu agravante [1, art.171, al.2, lit.„b²”].

În legislaţia procesual-penală, în cazul infracţiunilor de violenţă în familie, când este emisă ordonanţa de protecţie infractorul este cel care trebuie să limiteze orice contact cu victima [2, art.215¹, al.3, lit.„a-h”]., ori, legislaţia procesuală nu ia în calcul că la unele victime s-a instalat o stare de dependenţă patologică a victimei faţă de infractor, cunoscută în literatura de specialitate ca sindrom Stockholm [10, pag.1], astfel încât, victima însăşi ar putea să caute restabilirea contactului cu infractorul, şi prin aceasta, punându-se pe sine în pericol, şi pe infractor într-o mare dificultate, deoarece organul de urmărire penală va constata că ultimul a încălcat ordonanţa de protecţie. Studiul relaţiei victimă-agresor ne poate duce spre identificare diferitor „legături traumatice” între cei doi „co-participanţi” la crimă care constituie un adevărat cuplu penal, astfel încât, în politica victimolgică şi penală a statului să fie integrate aspecte noi, care să ia consideraţie protejarea ambilor, atât a victimei, cât şi a agresorului, devenit o victimă a factorilor criminogeni. La etapa procesului penal pot fi întreprinse foarte multe măsuri eficiente prin care să aibă loc „vindecarea relaţiei” dintre cei doi, însă pentru acest fapt, este necesar de a studia această relaţie în vederea stabilirii tuturor circumstanţelor care au determinat-o să devină patologică.

Concluzionăm faptul că desfăşurarea unor studii ştiinţifice asupra cuplului penal vicitmă-agresor în Republica Moldova ar constitui o oportunitate de a identifica soluţii la unele probleme practice, în special la îmbunătăţirea şi diversificarea serviciilor de asistenţă victimologică prin intermediul cărora se realizează atât prevenţia cât şi protecţia victimologică, apropiindu-ne în acest sens de anumite standarde prescrise de convenţiile şi tratatele internaţionale din domeniul protecţiei drepturilor omului, şi concomitent, ar putea determina promovarea unei politici victimologice mai eficiente, inclusiv printr-o abordare mai „fresh” a procesului penal, care să ofere siguranţă dar şi să responsabilizeze mai mult victima.

Nu în ultimul rând, un astfel de demers ştiinţific ar determina ca ideea de justiţie restaurativă să nu pară atât de imposibil de implementat, chiar şi în ţara noastră, unde nivelul criminalităţii este înalt şi avem foarte multe categorii victimale cu risc sporit. Studiile cu privire la relaţia victimă-agresor ar determina ca studiul victimologic în ţara noastră să „capete rădăcini viguroase” şi cu timpul să fie întreprinse măsuri preventive şi de profilaxie timpurie inclusiv prin dezvoltarea ofertei educaţionale în şcoli, pentru a reduce chiar şi riscul victimizării primare, întrucât „educaţia rămâne soluţia cea mai eficientă” când vine vorba de criminalitate. În cele din urmă, studiul relaţiei victimă-agresor favorizează identificarea tuturor aspectelor care influienţează vulnerabilitatea victimală, iar în perspectivă, manoperarea lor prin intervenţii specifice de profilaxie prin varii metode şi la diferit nivel: în familie, în instituţii de învăţământ, în comunitate, prin disiminarea informaţiilor potrivite în spaţiul mediatic, etc.

Referinţe bibliografice:

1. Codul Penal al Republicii Moldova;
2. Codul de Procedură Penală a Republicii Moldova;
3. Legea nr. 137 din 29-07-2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracţiunilor;
4. Carp T. Infracţiunile contra familiei şi minorilor şi prevenirea lor. Teză de doctor în drept, Chişinău, 2017. 183 pag.
5. Ciobanu I. *Criminologie*, Chişinău: Tipografia Centrală, 2013, 559 pag.
6. Fondul Naţiunilor Unite pentru Populaţie, Combaterea violenţei împotriva femeilor şi a fetelor în Europa de Est şi Asia Centrală. Note de sinteză – 2016. [citat 25.02.2022]. Disponibil: https://moldova.unfpa.org/sites/default/files/pubpdf/Combating%20violence%20against%20women_Issue6_Rom_sm_0.pdf
7. Gladchi Gh. Determinantele victimologice şi mecanismul infracţiunilor de mare violenţă, Chişinău: Centrul de Drept, 2009, 239 pag.
8. Gladchi Gh. Formarea competenţei profesionale victimologice în învăţământul poliţienesc. În: materialele Conferinţei ştiinţifico-practice internaţionale din 4 decembrie 2020: Pregătirea profesională a cadrelor pentru subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne şi alte organe de drept, pag. 75-79.
9. Larii I., Pohilă O. Măsuri de prevenire victimologică a infracţiunilor de exploatare sexuală a femeilor şi copiilor. În: *Anale ştiinţifice ale Academiei „Ştefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova- Ştiinţe Juridice*, nr.12 din 2020, pag. 91-105.
10. Namnyak M., Tufton N. ş.a. Stockholm Syndrome: Psychiatric diagnosis or urban mith? În: *Acta psychiatrica scandinavica*, 2007, pag. 1-8. [citat 25.02.2022]. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/5819575_'Stockholm_syndrome'_Psychiatric_diagnosis_or_urban_myth
11. Rusu V. Centrul Internaţional pentru Protecţia şi Promovarea Drepturilor Femeii „La Strada": Studiu privind realizarea drepturilor victimelor violenţei în familie în sistemul de asistenţă şi protecţie din Republica Moldova, Chişinău, 2013, 81 pag.